

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО/НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ ДІЙНОСТІ

Тернавська Т.

ВСТУП

Метою дослідження є характеристика компонентів індивідуальної освітньої траєкторії розвитку комунікативної компетентності сучасного педагогічного/науково-педагогічного працівника в умовах військової дійсності

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати попередні дослідження напрямку формування індивідуальної освітньої траєкторії розвитку комунікативної компетентності сучасного педагогічного/науково-педагогічного працівника;

2. Охарактеризувати напрямки роботи педагогічного/науково-педагогічного працівника зі здобувачами освіти, форми та методи освітньої діяльності в умовах дистанційного навчання під час військового стану у країні.

3. Презентувати сильні сторони запровадження інформаційно-комунікативних стратегій у забезпеченні комунікативної компетентності сучасного педагогічного/науково-педагогічного працівника.

4. Окреслити роль формальної, неформальної/інформальної освіти як ключового фактору у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії працівника закладу освіти.

Актуальність дослідження. За останні три-чотири роки освітній процес нашої держави та світу цілком трансформується під впливом досить критичних умов: виклики пандемії корона вірусу, карантин, активне запровадження дистанційного навчання, повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України. У житті освітян, здобувачів освіти лютий 2022 року став новим трагічним випробуванням для країни та змусив трансформувати освітянську свідомість з новою силою. Звитяжний народ, територіальна оборона, Збройні сили України, які відповідально поставилися до своїх безпосередніх професійних обов'язків зробили все можливе, щоб

продовжити неперервний темп життя та освітньо-виховного процесу дітей та молоді.

Базові особистісні риси освітян, такі як стриманість, професійність, емоційна стабільність, емпатія та непохитна віра у майбутнє української держави, дозволяють ефективно працювати та запроваджувати індивідуальну освітню траєкторію, створювати ефективний та психологічно прийнятний освітній простір для професійного розвитку педагогічного/науково-педагогічного працівника.

Для забезпечення сталого функціонування освітнього та освітньо-наукового процесу в період воєнного стану триває компіляція та реалізація державної політики у сферах освіти, науки, науково-технічної та інноваційної діяльності. Активно продовжується розбудова комплексної системи дистанційної освіти, поступового запровадження неформальної/інформальної освіти, сучасної психологічної підтримки, освітньої реабілітації щодо подолання освітніх втрат.

Залучення інформаційо-комунікативних стратегій йде паралельно із активним вдосконаленням комплексної дистанційної освіти, запровадження в освітній процес неформальної/інформальної освіти, ефективним вдосконалення надання психологічної підтримки, соціально-психологічної реабілітації та заходів щодо подолання освітніх втрат учасників освітнього процесу у зв'язку із пандемією 2020-2022 року та військовими реаліями. Охарактеризовані реалії стають ключовим поштовхом щодо трансформації вищої освіти, посилення людського потенціалу та науково-технічного прогресу у повоєнний період; сприяють посиленню інтеграції, колаборації суб'єктів освітнього процесу до європейського та міжконтинентального інноваційного простору; виважено формує індивідуальну освітню траєкторію розвитку комунікативної компетентності сучасного педагогічного/науково-педагогічного працівника в умовах військової дійсності.

Метою дослідження є аналіз індивідуальної освітньої траєкторії розвитку комунікативної компетентності сучасного педагогічного / науково-педагогічного працівника в умовах військової дійсності.

Завдання:

– теоретично проаналізувати наукові дослідження в напрямку формування індивідуальної освітньої траєкторії розвитку комунікативної компетентності сучасного педагогічного / науково-педагогічного працівника;

– презентувати напрямки роботи педагогічного/науково-педагогічного працівника зі здобувачами освіти, форми та методи освітньої діяльності в умовах дистанційного навчання під час військового стану у країні;

– розкрити сильні сторони запровадження інформаційно-комунікативних стратегій у забезпеченні комунікативної компетентності сучасного педагогічного / науково-педагогічного працівника;

– охарактеризувати формальну, неформальну / інформальну освіту як ключові фактори у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії працівника закладу освіти.

Аналіз попередніх досліджень напрямку формування індивідуальної освітньої траєкторії розвитку комунікативної компетентності сучасного педагогічного / науково-педагогічного працівника

Реалії сьогодення спонукають науковців та практиків розробляти ефективні засоби освітнього процесу як на теоретичному так і на практичному рівнях, запроваджувати алгоритми поведінки педагогічних / науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти у складних умовах, під час конфліктних ситуацій, стресових станів, надзвичайних випадків, створювати мотиваційні передумови щодо посилення ефективності освітнього процесу.

Дослідження освітньої соціалізації особистості та можливості позитивної мотивації на її різних вікових етапах, відповідно від нейропсихологічних характеристик, досліджували Барр, Джейсон Дж. та Енн Хігін-Д'Алессандро, Густаво Карло та Лаура Паділли-Волкер, Елізабет Молонда, Анна Ллорка, Белен Месурадо, Паула Сампер, Вісента Местре.

Дослідження «Емпатія та просоціальна поведінка підлітків у багатовимірному контексті шкільної культури» розкриває думки авторів щодо порівняння впливу звичайної та альтернативної шкіл на життєдіяльність особистості та її самовідчуття як учасника освітнього процесу. Ефективний вплив на соціалізацію та психологічну адаптацію до умов дійсності підлітків спричиняють мотиваційні засоби учасників освітнього процесу альтернативних шкіл: професійні компетентності педагогічного складу освітнього закладу, змішана форма навчання, м'яка адаптація освітнього процесу за рахунок різних форматів навчання ¹.

¹ Барр, Джейсон Дж. та Енн Хігін-Д'Алессандро. Емпатія та просоціальна поведінка підлітків у багатовимірному контексті шкільної культури. *Журнал генетичної психології*. 168 (3). 2007. С. 231–250. URL: <https://generosityresearch.nd.edu/other-resources/publications-2/literature-reviews/adolescent-development-of-prosocial-behavior/>

Елізабет Малонда та співавтори у своєму колективному дослідженні презентували встановлені асоціації між взаємодією з однолітками, контрастом емпатійного ставлення матері та суворістю батька, демократичних відносин між учасниками освітнього процесу, випадками частої зміни емоційно стабільної поведінки на фізичну та вербальну агресію у підлітковому віці. Дослідники проводять паралелі між прив'язаністю однолітків, стилів батьківства матері та батька, які прямо пов'язані з поведінкою та агресією ².

Вивчення особистісної поведінки суб'єктів освітньої діяльності, науковцями Густаво Карло та Лаура Паділл-Волкер, – дій, що приносять користь іншим – доводить, що ця поведінка продовжує розвиватися складними шляхами. Такі дії важливі для розуміння морального розвитку, а також здоров'я та добробуту підлітка в умовах трагічних реалій війни, а також мають вплив на вирішення суспільних та глобальних проблем (наприклад, злочини на ґрунті ненависті, співробітництво, мир). Автори звертаються до дослідження соціальної поведінки в підлітковому віці, період вікових змін у цих діях, який вважається важливим у розвитку моральної ідентичності ³.

Тернавською Т., Шаумян О., Мішеніною Т., Волощук І., Раєвською Я., Грись А., Джунг Р., Гаспаровік С., Чавес Р. активно розроблялися напрацювання у сфері ключової ролі структурних характеристик пізнавально-мотиваційної сфери, а саме реалізація її компонентів в нейропсихологічних та когнітивно орієнтованих теоретичних напрямах.

Когнітивне сприйняття інформації у процесі формування ключових компетентностей в процесі освітньої діяльності безпосередньо впливає на ефективність мотивації провідної, стабільної емоційної сфери та творчої діяльності особистості, які досліджує колектив сучасних дослідників на чолі з Т. Тернавською ⁴.

² Malonda E., Llorca A., Mesurado B., Samper P., Mestre M. Vicenta Parents or Peers? Predictors of Prosocial Behavior and Aggression: A Longitudinal Study. *Original research article. Front. Psychol.* 22 October. 2019. URL: | <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02379> (дата звернення 19.03.2022).

³ Gustavo Carlo, Laura Padilla-Walker. Adolescents' Prosocial Behaviors Through a Multidimensional and Multicultural Lens. *Srca.onlinelibrary.* 31 October. 2020. URL: <https://srca.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/cdep.12391> (дата звернення 12.10.2021).

⁴ Ternavska T., Shaumian, O., Mishenina, T., Voloshchuk, I., Raievska, Y., & Hrys, A. Socio-Psychological Directions of Resocialization of Persons, Who are Located in Places of Imprisonment. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 11(3), 2020. P. 54–71. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/11.3/109> (дата звернення 15.03.2022).

Здорова дитина має «здорові» когнітивні характеристики фізіологічно і психічно; може отримувати, сприймати та інформувати навантажуватися; має переконливі аргументи щодо продукування та стимулювання цієї діяльності. Показниками ефективності самомотивації у побудові індивідуальної освітньої траєкторії особистості є результати мислення, які розкривають здатності до створення оригінального та, навіть, унікального продукту інтелектуальної діяльності⁵.

За досвідченим практиком М. Марковською, яка пропонує дев'ять правил для вчителів, які працюють із дітьми під час військових дій можна виокремити наступні аспекти: неможна спілкуватися із особистістю не маючі особистого психологічного ресурсу, створити простір «я з тобою», проводити стабілізацію «я із тобою», якщо ви маєте на це певні знання; неприйнятне використання у розмові тих предметів, які хоч якось асоціюється з війною, тривогою, літаками, зброєю, вибухами тощо. Навіть образ неба може навіювати дитині тривожні думки та почуття небезпеки. Якщо використовується гра, то вона має бути спрямована на побудову, створення єдиного цілого, відновлення та доповнення, та ніяк не на руйнування, дроблення. Жодних образів військової техніки, якомога більше цікавих фактів та позитивної інформації, віра у витримку та мужність дитини, повне захоплення розповіддю дитини – все це дасть відчуття стабільності, хоч тимчасового душевного спокою, віри у майбутнє⁶.

За версією Державної служби якості учитель – це особистість, що має академічну свободу, яка може самостійно визначати та розподіляти кількість годин на вивчення певної теми, обирати засоби та методи, онлайн-ресурси, методи та форми організації навчання⁷. Зазначається, що комунікація має здійснюватися будь-яким способом, але обов'язково здійснюватися ефективно, відповідно до психолого-педагогічних рекомендацій.

⁵ Jung R. E, Gasparovic C., Chavez R.S. et al. Imaging intelligence with proton magnetic resonance spectroscopy. *Intelligence*. Vol. 37. 2009. P. 192–198. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/19936275/> (дата звернення 15.03.2022).

⁶ Марковська Марія. Коротка пам'ятка для вчителів, які працюють із дітьми під час війни. 9 правил. *Смарт освіта. НУШ*. URL: <https://nus.org.ua/articles/kortka-pam-yatka-dlya-vchyteliv-yaki-pratsyuuyut-iz-ditmy-pid-chas-vijny-9-pravyl/> (дата звернення 8.03.2022).

⁷ Державна служба якості освіти. Як педагогу організувати свою роботу під час війни. Середня освіта. Освіта.UA. URL: <http://osvita.ua/school/86136/> (дата звернення 02.04.2022).

Основні напрямки здійснення комунікативного підходу мають впроваджуватися відповідно і внутрішньої адміністративної політики будь-якого закладу освіти, відповідно до:

- зрозумілості та доступності до будь-якої цільової аудиторії;
- вчасної, зрозумілої та швидкої взаємодії;
- керування принципами тактовності, персональності, зрозумілості, позитивності, активності, цілісності, зв'язаності, стилі стичності, ясності, легкості для сприймання, уніфікації;
- узгодження кожного комунікаційного прояву, обговорення його доцільності та ефективності;
- забезпечення якості зовнішньої комунікації, яка залежить від відповідальності та залученості кожного працівника освітньої установи ⁸.

Однією із основних платформ для комунікації та запровадження неформального/інформального навчання виступають офіційний веб сайт освітньої установи та освітніх платформ, поширення інформації щодо форм здобуття освіти в каналі в Телеграм, акаунтах у Твіттері, сторінках в Інстаграмі, Фейсбуці, сторінках в Ютуб, каналі у Тік Ток, формумах, блогах тощо. Досить поширеною наразі є освітня платформа Прометеус, яка надає широкі можливості для розширення індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти шляхом неформального/інформального навчання.

Заклад вищої освіти або наукова установа має розробити власний порядок визнання, розподілити повноваження компетентних структурних підрозділів для виконання організаційних заходів визнання, призначити уповноважених науково-педагогічних / педагогічних працівників та методи оцінювання – все це має реалізовуватися відповідно до Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти.⁹

Ключових стандартів неформальної освіти наразі немає, та є багато науково-дослідних інститутів, які активно займаються розвитком її стандартів та якісних показників, зокрема Українська

⁸ Про затвердження Комунікаційної стратегії Міністерства освіти і науки України на 2023-2030 роки: наказ Міністерства освіти і науки України № 1151 від 20.12.2022 року. *Освіта UA*. URL: <https://osvita.ua/legislation/other/88086/> (дата звернення 20.02.2023).

⁹ Порядок визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти: затв. наказом Міністерства освіти і науки України 08 лютого 2022 року № 130. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text> (дата звернення 20.02.2023)

Академія Лідерства, Prometheus, Міжнародний центр неформальної освіти, Українська глобальна академія тощо. У країнах Європейського союзу неформальна освіта розглядається роботодавцями на рівні з формальною. Її розвитку там сприяють міжнародні організації – ООН, ЮНЕСКО, Європейський Союз, Рада Європи та інші¹⁰.

Національний інститут стратегічних досліджень у своїй аналітичній записці презентував наукові висновки сучасних вітчизняних дослідників про глобальні передумови виникнення та впровадження інноваційних форм освіти, зазначив ключові форми освіти, які відповідають сучасним тенденціям суспільно-економічного розвитку. У переліку інноваційних форм освіти вагомий внесок відведено для неформальної та інформальної освіти¹¹.

Протягом так званих «доковідних» та «двовосенних» років в Україні неформальна/інформальна освіта була прийнятна переважно під час здобуття освіти дорослих а/або стажування, підвищення кваліфікації. Так О. Аніщенко, Л. Лук'янова та С. Прийма зауважують про неформальну освіту молоді та дорослих як таку, що стає надважливою у розрізі парадигми сталого розвитку суспільства. Автори надають виключного значення для освіти дорослих як показника соціалізації, гуманності, людиноцентрування політики держави для нарощування поступового прогресу соціально-економічної сфери та повного задоволення побутових потреб особистості, запровадження ідей інформаційно-трансформаційного соціуму на основі його інтелектуального вдосконалення¹².

Позитивна, ретельно проаналізована та вибрана імплементація європейських принципів, підходів та практик в освітній та науковій сферах має відбуватися паралельно зі зберіганням автентичності й оригінальності інновацій та фундаментальних наукових підходів до реалізації освітнього процесу в Україні.

¹⁰ Легка В. Неформальна освіта в Україні: переваги, особливості, недоліки. *Український інтерес*. 22.07.2019. URL: <https://uain.press/blogs/neformalna-osvita-v-ukrayini-osoblyvosti-perevagy-nedoliky-1063599> (дата звернення 20.02.2023)

¹¹ Перспективи впровадження інноваційних форм освіти в Україні: аналітична записка / за редакцією М.М. Карпенко. Відділ гуманітарної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень. 2017. 14 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-08/karpenko-2ce3f.pdf> (дата звернення 10.03.2023)

¹² Аніщенко О., Лук'янова Л., Прийма С. Неформальна освіта дорослих – освітній тренд XXI століття. *Рідна школа*. 2017. №11-12 (листопад-грудень). С. 3–7. URL: https://lib.iitta.gov.ua/710422/1/Anishchenko,%20Lukianova,%20Pryima%20_%20Non-formal%20education%20of%20adults.pdf (дата звернення 15.03.2023)

Напрямки роботи педагогічного/науково-педагогічного працівника зі здобувачами освіти, форми та методи освітньої діяльності в умовах дистанційного навчання під час військового стану у державі

В рекомендаціях Державної служби якості освіти «Як організувати свою роботу під час війни» йдеться про те, що школа під час війни є певним осередком освітньої та психологічної підтримки, в процесі якої не переривається соціалізація дитини та її звичний темп життя. Важливим аспектом в організації роботи загальноосвітнього закладу є гнучкість, ефективність налаштування освітнього процесу, комфортного та нетравматичного для дітей та педагогів⁷.

Інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене, та водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботи з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

Запровадження онлайн-підготовки до здійснення освітнього процесу дає можливість поєднати професійні компетентності із застосуванням інформаційних технологій, показати якість запровадженого дистанційного навчання у зв'язку із карантинними та/або воєнними умовами, створює можливість поєднати «улюблені» гаджети із освітнім процесом, використовувати комп'ютер, смартфон або планшет під час заняття та поза ним в освітніх цілях, формувати навички soft-skills та мотивувати здобувачів освіти до освітньо-професійної діяльності та виваженої профорієнтації¹³.

Безперечно найкращим у підготовці до будь-якого заняття буде поєднання самостійної розробки кожного педагогічно/науково-педагогічного працівника із дотриманням вимог до проведення атестації з пропонованими діючими онлайн-платформами. Створення відповідних онлайн-форм індивідуально дає можливість здобувачам адаптуватися під навчальний матеріал, який викладає педагогічний/науково-педагогічний працівник, під основні терміни та ключові тези тематики завдання. Академічна доброчесність

¹³ Про освіту: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38-39, 380 с. Редакція від 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 05.05.2023)

педагогічного / науково-педагогічного працівника має віддзеркалення у складанні завдань атестаційної роботи, що охоплюють різні теми у співвідношенні відповідно до методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України.

Гугл-форми стали найбільш зручним та швидким технічним засобом та способом створювати тести, анкетування або опитування. Написати завдання, вибрати тип відповіді (кілька варіантів та/або написаного власного) – простий алгоритм складання тестового завдання. Тест за такою формою може бути відправлено здобувачам на електронну пошту або прикріпити посилання на своєму сайті. Для зручності та полегшення роботи педагогічного/науково-педагогічного працівника, можна додати функцію, яка перевіряє відповіді учнів і ставить оцінки відповідно набраних балів за критеріями.

Завдяки досить легкій у користуванні платформі Quizlet створюються тести, в яких здобувачі можуть вибрати правильні відповіді із запропонованих, можуть знаходити відповідність між запитанням і зображенням, вписувати власний варіант відповіді.

Сервіс Proprofs можна підготувати тестові завдання за будь-якими варіантами (один або декілька варіантів відповідей, вставити пропущене слово, написати розгорнуту відповідь тощо). Програма дозволяє прикріплювати презентації, документи Word, Файли PDF, аудіо- та відео зображення та файли.

Kahoot! дозволяє подавати у форматі тестів, питальників, анкет матеріал, який вважає за доцільне педагогічний/науково-педагогічний працівник. Для кращої взаємодії суб'єктів освітньої діяльності, для побудови зворотного зв'язку суб'єктів освітньої діяльності нові теми опрацьовуються у формі простих запитань і відповідей, закріплення відбувається за допомогою розгорнутого тестування. Kahoot! Може застосовуватися і в аудиторії і під час демонстрації у Zoom чи Google meet на головному екрані. Під час цієї демонстрації може тривати дискусія, обговорення, захист своєї роботи. Під час роботи із цим сервісом здобувачі та педагогічний / науково-педагогічний працівник може використовувати будь-які гаджети.

Можна робити опитування або анкетування з різними формами відповідей за допомогою Class Marker. Першим ділом педагогічному / науково-педагогічному працівнику необхідно створити віртуальний клас та розіслати коди для з'єднання здобувачам. Цей сервіс дозволяє архівувати усі проведені тести, створює статистику успішності. Також

можна давати посилання цього сервісу на своїй веб-сторінці, блозі чи сайті.

Мобільний додаток Plickers дозволяє аналізувати результати окремого здобувача або формувати статистику усієї академічної групи, під час організації опитування здобувачів прямо в аудиторії. Здобувачам видаються бланки з варіантами відповідей. Вони піднімають потрібні картки, які скануються модератором за допомогою камери смартфона.

Можливість створювати завдання, у яких потрібно вибирати вірні і помилкові твердження надає Easy Test Marker. Цей сервіс вміє перемішувати питання, варіанти відповідей, для підтримання академічної доброчесності здобувачів освіти. Такі тести можна завантажити у форматах pdf, dok, від формувати для зручності читання на будь-якому гаджеті ¹⁴.

Цінним є і те, що на цьому порталі можна виявити себе у якості журналіста, блогера чи іншого вісвітлювача подій: написати статтю, підказку, новину, пораду, виступити у ролі модератора форуму, спілкуватися на форумі, ставити «лайки» та коментувати дописи інших користувачів.

Ще один цікавий портал – гра **iLearn**, де здобувач має створити гейміфікованого героя. Підготовка до складання завдання перетворюється не просто у прохолодження тестів, вебінарів або завдань, користувач отримує електронні монети (вчибаки). За проходження тестів, правильне виконання завдань, якісний коментар можна отримувати вчи бакси. Під час опанування тем на віртуальних заняттях здобувачі можуть ставити запитання викладачу у коментарях, спілкуватися у чаті з однолітками, знайомитися та товаришувати ¹⁵.

Дистанційна форма навчання є найбільш оптимальною та безпечною формою організації освітнього процесу під час військових подій. Та навантаження для здобувача, яке було під час карантинного дистанційного навчання, рекомендовано оптимізувати у синхронний та асинхронний режими, зменшуючи при цьому кількість занять на день вдвічі. Таку можливість надають консультації зі здобувачами,

¹⁴ Шість сайтів, де можна безкоштовно та цікаво підготуватися до ЗНО. *Суспільство. Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2019/03/4/235858/> (дата звернення 04.04.2022).

¹⁵ Шість сайтів, де можна безкоштовно та цікаво підготуватися до ЗНО. *Суспільство. Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2019/03/4/235858/> (дата звернення 04.04.2022).

навчальні бесіди, творчі заняття, інтегровані уроки, тематичні міні онлайн-конференції.

Зустрічі зі здобувачами відбуваються в онлайн форматі, зручному та звичному для учнів ще з часів жорсткого карантину під час епідемії корона вірусу. Відмінність лиш у тому, що зараз усі суб'єкти освітнього процесу не відчують себе в безпеці, оскільки йде війна. Часто заняття перериваються повітряними тривогами, що призупиняє режим запланованого графіку навчання. Педагогічні / науково-педагогічні працівники завжди приходять на допомогу вмінням зацікавити, заспокоїти, розповісти щось нове, перемістити фокус уваги здобувачів на щось цікаве та неймовірне, застосовуючи інформацію з кінофільмів, мультфільмів, «мемів», історичних фактів, навіть фантастичних розповідей. Таке вміння педагогічного / науково-педагогічного працівника переключає увагу здобувачів від тривожних новин та страшної дійсності, залишаючи у контакті з дорослим, таким важливим для безпеки здобувача.

Додатковою можливістю спілкування виступають безпечні месенжери, самостійна робота з рекомендованими онлайн-ресурсами («Всеукраїнська школа онлайн», «На урок», Всеосвіта тощо), виконання фізичних та психологічних вправ, руханок, створення особистих рухливих відеороликів, презентацій домашніх експериментів (враховуючи наявність у здобувачів необхідного обладнання та підручних предметів) тощо.

Навчальний предмет, вік здобувачів та коло їх інтересів визначає вибір методів роботи педагогічних / науково-педагогічних працівників. Варто використовувати проблемно-ситуаційні, фасилітативні та творчі методи освітнього процесу. Дискусійна та партнерська форми навчання сприятимуть розвитку соціальної та громадянської ключових компетентностей, шляхом залучення здобувачів до активної роботи, висловлювання своїх почуттів та ідей, надання можливості спілкування один з одним.

Домашні завдання бажано давати у формі творчих проєктів, мінімальних задач чи вправ на повторення, кількість яких педагогічний/науково-педагогічний працівник має регулювати залежно від емоційного стану, потреб здобувача та ситуації.

Сильні сторони запровадження інформаційно-комунікативних стратегій у забезпеченні комунікативної компетентності сучасного педагогічного/науково-педагогічного працівника

Розбудова цифрової освітньої та наукової системи, шляхом оновлення дійсного цифрового освітнього середовища, стала актуальною на початку 2020 року, у зв'язку із початком епідемії

корона вірусу та необхідністю створення засобів забезпечення освітнього процесу. Формування та реалізація державної політики у сферах освіти, науки, науково-технічної та інноваційної діяльності, цифрової трансформації для забезпечення сталого функціонування української держави продовжується і в період воєнного стану.

Шляхом залучення інформаційно-комунікативних стратегій відбувається активна розбудова комплексної системи психологічної підтримки та супроводу учасників освітнього процесу, а отже забезпеченні якості вищої освіти. Все це передувє трансформації вищої освіти з метою розвитку та посилення людського потенціалу нашої держави у повоєнний період¹⁶.

Реалізація освітніх реформ в Україні сприятиме реалізації освітньо-наукового потенціалу, розвитку науково-технічного ресурсу для сприяння обороноздатності України; раціональна економічна підтримка розвитку наукового потенціалу, реалізації інноваційних, науково-технічних проєктів, патентів сприятиме зменшенню відтоку наукового потенціалу української держави, зосередженню інтелектуальних здобутків в освітньо-наукових, науково-дослідних установах для розвитку української освіти і науки⁸.

Сильні сторони реалізації інформаційно-комунікативних стратегій мають корелювати з відповідною внутрішньою адміністративною політикою закладу вищої освіти та здійснюватися відповідно до: зрозумілості та доступності до будь-якої цільової аудиторії здобувачів вищої освіти; вчасної, зрозумілої та швидкої взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу; керування принципами тактовності, персональності, зрозумілості, позитивності, активності, цілісності, зв'язаності, стилі стичності, ясності, легкості для сприймання, уніфікації; узгодження кожного комунікаційного прояву, обговорення його доцільності та ефективності; забезпечення якості зовнішньої комунікації, яка залежить від відповідальності та ступеня залучення кожного працівника закладу вищої освіти¹¹.

Одним із основних платформ для комунікації виступають офіційний веб сайт закладу вищої освіти, канал в Телеграм, аканти у Твіттері, сторінки в Інстаграмі, Фейсбуці, сторінки в Ютуб, канал у Тік Ток, форуми, блоги тощо.

¹⁶ Комунікативна стратегія Міністерства освіти і науки України на 2023–2030 роки: затв. наказом Міністерства освіти і науки України 20 грудня 2022 року № 1151. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/880/88086/63ad9dd886b96643384896.pdf> (дата звернення 13.03.2023)

Комунікація або спілкування визначається як процес двостороннього обміну інформацією, почуттями, думками, міркуваннями, враженнями, загалом повідомленнями результатом якого є взаєморозуміння.

Комунікативна компетентність розуміється як здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, узгоджується із системою внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікації в певному колі ситуацій міжособистісної взаємодії. Комунікативна компетентність передбачає такий рівень взаємодії з оточуючими, який дозволяє особі в межах своїх здібностей і соціального статусу успішно функціонувати в суспільстві, а також наявність життєвого досвіду, ерудиції, наукових знань тощо.

Складовими комунікативної компетентності виступають компетентності: комунікабельність, володіння змістовною інформацією та уміння оперувати нею, здатність до партнерської взаємодії та досягнення взаєморозуміння, запобігання та уникнення конфліктних ситуацій тощо.

Комунікативна компетентність педагогічного/науково-педагогічного працівника передбачає задоволення у потребі спілкування усіх учасників освітнього процесу, конструювання авторитету та об'єктивного уявлення про професіонала, м'який та ефективний педагогічний вплив на здобувачів освіти та колег, розбудова професійних стосунків та ефективної взаємодії між учасниками освітнього процесу, демонстрація взаємоповаги. Інформаційно-комунікативний обмін відбувається в результаті здійснення комунікативного процесу – це обмін інформацією між двома і більше особами, метою якого є забезпечення розуміння предметного змісту¹⁷.

В основах стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей у системі освіти України визначено, що інформаційно-комунікаційна компетентність є результатом різнобічних здатностей людини і має такі складові:

– здатності й уміння: здобувати інформацію з різних джерел у зрозумілому вигляді; працювати з різними відомостями; критично оцінювати відомості; використовувати у професійній діяльності інформаційно-комунікаційні технології;

¹⁷ Чудеса А.М. Інформаційно-цифрова компетентність педагога. Генезіум. URL: <https://genezum.org/library/informaciyno-cyfrova-kompetentnist-pedagoga>

знання: особливостей інформаційних потоків у своїй галузі; основ ергономіки й інформаційної безпеки; функціональних можливостей ІКТ;

– конкретні навички з використання комп'ютерної техніки та ІКТ; ставлення особистості до застосування ІКТ для відповідальної соціальної взаємодії й поведінки.

Інформаційно-комунікаційна компетентність педагога представляє собою систему компетентностей, а саме: технологічна (усвідомлення комп'ютера як універсального автоматизованого робочого місця для будь-якої професії); алгорит-мічна (усвідомлення комп'ютера як універсального виконавця алгоритмів і універсального засобу конструювання алгоритмів); модельна (усвідомлення комп'ютера як універсального засобу інформаційного моделювання); дослідницька (усвідомлення комп'ютера як універсального технічного засобу автоматизації навчальних досліджень); методологічна (усвідомлення комп'ютера як основи інтелектуального технологічного середовища).

Показниками інформаційної компетентності педагогічного / науково-педагогічного працівника прийнято вважати: наявність загальних уявлень у сфері розвитку та використання ІКТ; наявність уявлень про електронні освітні ресурси; налаштування інтерфейсу та встановлення відповідного програмного забезпечення; уміння створювати мультимедійні засоби навчання в середовищі програми PowerPoint; застосування можливостей пакету Microsoft Office для розробки дидактичних матеріалів з предметної області та робочих документів; уміння обробляти графічні зображення; володіння базовими Internet-сервісами, технологіями та основами технології побудови web-сайтів¹⁷.

Отже, завдяки налагодженому здійсненню інформаційно-цифрової комунікації створюються оптимальні умови для ефективної взаємодії усіх стейкхолдерів освітнього процесу, а саме: досягнення бажаних освітніх результатів здобувачами освіти шляхом формування бази для самореалізації у професії, яка цікавить, та можливість будувати кар'єру, бути конкурентоспроможним, відбудовувати країну ефективність науково-педагогічних працівників у вигляді колаборації з українськими та зарубіжними колегами, що є запорукою гідної оплати праці та формування сильної академічної аудиторії; пріоритетність для роботодавців у співпраці з закладами вищої освіти як інвестиція у фахівців із ґрунтовними теоретичними та практичними професійними компетентностями.

Формальна, неформальна/інформальна освіта як ключові фактори у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії працівника закладу освіти

За період пострадянського простору, включаючи пандемію та воєнний стан, вища освіта була і є вагомим показником інтелектуального потенціалу нашої країни. Можливість забезпечувати кваліфікованими спеціалістами різні галузі соціально-економічного життя України, збагачувати інтелектуальними та науково-технічними компетентностями основну працюючу частку українських громадян та здійснювати фахову підготовку здобувачів вищої освіти стала ключовим показником оборонної дієздатності нашої країни, проектуванні відновлювального потенціалу у повоєнні часи та майбутнього процвітання України як незалежної, демократичної, європейської країни.

Сьогодні звичне написання конспектів та відтворення прочитаного це лише низький рівень у здобутті освіти. Під час умов пандемії та воєнного стану можливість повноцінно здобувати формальну освіту може перекреслитися, нажаль, вже такими звичними для нас факторами: аварійним відключенням світла у зв'язку із ракетними обстрілами, зникненням доступу до мережі інтернет, оголошенням повітряної тривоги на території України.

Вища освіта є важливим етапом у житті кожної людини. Вона надає можливості отримати професійні навички та знання, які необхідні для успішної кар'єри. Однак, педагогічний та науково-педагогічний працівник має постійно вдосконалювати свої професійні компетенції, відповідати реаліям сучасності, бути фахівцем своєї справи та авторитетом для здобувачів. Формування індивідуальної освітньої траєкторії не обмежується здобуттям вищої освіти та не завжди може задовольнити всі потреби педагогічних/науково-педагогічних працівників та пропонувати актуальну та інноваційну освіту.

У зв'язку з цим, неформальна та інформальна освіта можуть стати важливим додатковим джерелом знань та допомогти підвищити кваліфікацію педагогічного/науково-педагогічного працівника та стати ключовим фактором у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії.

Індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та

запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план¹³, до якого закладається відповідність усім критеріям та ліцензійним умовам освітньої та/або професійної кваліфікації педагогічних / науково-педагогічних працівників.

Відповідно до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності до будь-якого здобувача ліцензії (закладу вищої освіти), здобувач ліцензії (ліцензіат) повинен забезпечити кожний освітній компонент освітньої програми на відповідному рівні вищої освіти науково-педагогічними (педагогічними) та/або науковими працівниками з урахуванням відповідності їх освітньої та/або професійної кваліфікації. Науково-педагогічні, педагогічні та наукові працівники, які забезпечують освітній процес, повинні мати не менше чотирьох досягнень у професійній діяльності за останні п'ять років, визначених у пункті 38 цих Ліцензійних умов¹⁸.

У пункті 37 зазначається, що відповідність освітньої та/або професійної кваліфікації науково-педагогічних, педагогічних та наукових працівників освітньому компоненту визначається: на підставі документів встановленого зразка про: – про вищу освіту; – присудження наукового ступеня (однакова за змістом спеціальність (предметна спеціальність, спеціалізація); – наявність досвіду професійної діяльності (заняття) за відповідним фахом (спеціальністю, спеціалізацією) не менше п'яти років (крім педагогічної, науково-педагогічної, наукової діяльності); – керівництво (консультування) дисертації на здобуття наукового ступеня за спеціальністю, що була захищена в Україні або за кордоном; щонайменше п'ятьма публікаціями у наукових виданнях, які включені до переліку фахових видань України, до наукометричних баз, зокрема Scopus, Web of Science Core Collection, протягом останніх п'яти років¹⁸.

Відповідно до пункту 38, досягнення у професійній діяльності педагогічних/науково-педагогічних працівників, які зараховуються за останні п'ять років: 1) наявність не менше п'яти публікацій у періодичних наукових виданнях, що включені до переліку фахових видань України, до наукометричних баз, зокрема Scopus, Web of

¹⁸ Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 365). URL: https://diit.edu.ua/upload/files/shares/9_Documents/licensing/litsenzionnyye_usloviya.pdf (дата звернення 05.05.2023)

Science Core Collection; 2) наявність одного патенту на винахід або п'яти деклараційних патентів на винахід чи корисну модель, включаючи секретні, або наявність не менше п'яти свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір; 3) наявність виданого підручника чи навчального посібника (включаючи електронні) або монографії (загальним обсягом не менше 5 авторських аркушів), в тому числі видані у співавторстві (обсягом не менше 1,5 авторського аркуша на кожного співавтора); 4) наявність виданих навчально-методичних посібників / посібників для самостійної роботи здобувачів вищої освіти та дистанційного навчання, електронних курсів на освітніх платформах ліцензіатів, конспектів лекцій/практикумів/методичних вказівок/рекомендацій/ робочих програм, інших друкованих навчально-методичних праць загальною кількістю три найменування; 5) захист дисертації на здобуття наукового ступеня; 6) наукове керівництво (консультування) здобувача, який одержав документ про присудження наукового ступеня; 7) участь в атестації наукових кадрів як офіційного опонента або члена постійної спеціалізованої вченої ради, або члена не менше трьох разових спеціалізованих вчених рад; 8) виконання функцій (повноважень, обов'язків) наукового керівника або відповідального виконавця наукової теми (проекту), або головного редактора/члена редакційної колегії/експерта (рецензента) наукового видання, включеного до переліку фахових видань України, або іноземного наукового видання, що індексується в бібліографічних базах; 9) робота у складі експертної ради з питань проведення експертизи дисертацій МОН або у складі галузевої експертної ради як експерта Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, або у складі Акредитаційної комісії, або міжгалузевої експертної ради з вищої освіти Акредитаційної комісії, або трьох експертних комісій МОН / зазначеного Агентства, або Науково-методичної ради / науково-методичних комісій (підкомісій) з вищої або фахової передвищої освіти МОН, наукових/науковометодичних/експертних рад органів державної влади та органів місцевого самоврядування, або у складі комісій Державної служби якості освіти із здійснення планових (позапланових) заходів державного нагляду (контролю); 10) участь у міжнародних наукових та/або освітніх проектах, залучення до міжнародної експертизи, наявність звання “суддя міжнародної категорії”; 11) наукове консультування підприємств, установ, організацій не менше трьох років, що здійснювалося на підставі договору із закладом вищої освіти (науковою установою); 12) наявність апробаційних та/або науково-популярних, та/або

консультаційних (дорадчих), та/або науково-експертних публікацій з наукової або професійної тематики загальною кількістю не менше п'яти публікацій; 13) проведення навчальних занять із спеціальних дисциплін іноземною мовою (крім дисциплін мовної підготовки) в обсязі не менше 50 аудиторних годин на навчальний рік; 14) керівництво студентом, який зайняв призове місце на I або II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади (Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт), або робота у складі організаційного комітету / журі Всеукраїнської студентської олімпіади (Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт), або керівництво постійно діючим студентським науковим гуртком / проблемною групою; керівництво студентом, який став призером або лауреатом Міжнародних, Всеукраїнських мистецьких конкурсів, фестивалів та проєктів, робота у складі організаційного комітету або у складі журі міжнародних, всеукраїнських мистецьких конкурсів, інших культурномистецьких проєктів (для забезпечення провадження освітньої діяльності на третьому (освітньо-творчому) рівні); керівництво здобувачем, який став призером або лауреатом міжнародних мистецьких конкурсів, фестивалів, віднесених до Європейської або Всесвітньої (Світової) асоціації мистецьких конкурсів, фестивалів, робота у складі організаційного комітету або у складі журі зазначених мистецьких конкурсів, фестивалів); керівництво студентом, який брав участь в Олімпійських, Паралімпійських іграх, Всесвітній та Всеукраїнській Універсіаді, чемпіонаті світу, Європи, Європейських іграх, етапах Кубка світу та Європи, чемпіонаті України; виконання обов'язків тренера, помічника тренера національної збірної команди України з видів спорту; виконання обов'язків головного секретаря, головного судді, судді міжнародних та всеукраїнських змагань; керівництво спортивною делегацією; робота у складі організаційного комітету, суддівського корпусу; 15) керівництво школярем, який зайняв призове місце III–IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів, II–III етапу Всеукраїнських конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт учнів – членів Національного центру «Мала академія наук України»; участь у журі III–IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів чи II–III етапу Всеукраїнських конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт учнів – членів Національного центру «Мала академія наук України» (крім третього (освітньо-наукового/освітньо-творчого) рівня); 16) наявність статусу учасника бойових дій (для вищих військових навчальних закладів, закладів

вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти); 17) участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки під егідою Організації Об'єднаних Націй (для вищих військових навчальних закладів, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти); 18) участь у міжнародних військових навчаннях (тренуваннях) за участю збройних сил країн – членів НАТО (для вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти); 19) діяльність за спеціальністю у формі участі у професійних та/або громадських об'єднаннях; 20) досвід практичної роботи за спеціальністю не менше п'яти років (крім педагогічної, науково-педагогічної, наукової діяльності)¹⁸.

Неформальне навчання охоплює різноманітні форми навчання, які не входять до офіційної системи освіти. Воно є неструктурованим та неформальним процесом, який може бути здійснений у будь-який час та в будь-якому місці. Наприклад, це може бути участь в онлайн курсах, участь у вебінарах, семінарах, конференціях та ін. Ці форми навчання дозволяють педагогічним / науково-педагогічним працівникам засвоювати знання та формувати навички у неформальних налаштуваннях, що може допомогти у покращенні їхньої кваліфікації та розвитку професійного потенціалу.

Однак, інформальне навчання є ще більш неструктурованим та неформальним процесом, який може відбуватися без будь-яких обмежень у часі та місці. Наприклад, це може бути вивченням знань з медіа, читанням статей, участь у форумах тощо.

Інформальна освіта включає у себе навчання, яке відбувається в позаформальних засобах, таких як робота, волонтерство, самостійні проекти, менторство та інші. Інформальна освіта може бути важливим доповненням до формальної освіти, оскільки вона надає здобувачам можливість отримати додаткові навички та знання, які не надаються у формальній освіті.

Ключовою перевагою неформальної освіти є те, що вона може надати педагогічним/науково-педагогічним працівникам практичний досвід у різних сферах, таких як бізнес, технології та соціальна робота. Цей досвід може бути корисним для подальшого формування індивідуальної професійної траєкторії.

Крім того, неформальна освіта може надати педагогічним / науково-педагогічним працівникам можливість розвивати компетентності, які не надаються у формальній освіті, такі як комунікаційні навички, лідерські якості та креативне мислення.

Неформальне навчання відбувається за межами офіційних систем освіти і може бути організоване як самостійно, так і у рамках групи.

Додатковою перевагою неформального навчання є те, що воно може доповнювати офіційну освіту та забезпечувати додаткові компетентності, які не надаються закладами вищої освіти. Однак, щоб неформальне навчання було успішним, важливо, щоб педагогічні/науково-педагогічні працівники мали доступ до різноманітних можливостей та ресурсів, які вони можуть використовувати для свого розвитку.

Хоча неформальне та інформальне навчання мають свої переваги, вони не можуть повністю замінити формальну освіту. Формальна освіта є основою знань та навичок, необхідних для індивідуальної професійної діяльності педагогічного / науково-педагогічного працівника. Однак, комбінація формальної, неформальної та інформальної освіти може допомогти здобувачам збільшити свої можливості та підвищити якість індивідуальних професійних компетенцій.

Загальний аналіз неформальної та інформальної освіти як ключового фактора у формуванні індивідуальної професійної траєкторії педагогічного/науково-педагогічного працівника дозволяє зробити кілька висновків. По-перше, неформальне та інформальне навчання можуть доповнити та покращити формальну освіту, дозволяючи здобувачам розвивати додаткові навички та здобувати знання по закінченню освітнього процесу у закладі вищої освіти. По-друге, неформальне та інформальне навчання допомагає педагогічним / науково-педагогічним працівникам збільшити свою мотивацію та зацікавленість у певних напрямках, а також покращити їх професійну діяльність у майбутньому. По-третє, неформальне та інформальне навчання забезпечує здобувачам змогу набувати практичний досвід та знання, які можуть бути корисними у їхній майбутній кар'єрі, бути конкурентоспроможним фахівцем.

Висновки. Під час війни заклад освіти став тимчасовою домівкою багатьох дорослих та дітей, які вимушені покидати свої домівки та переїздити у більш безпечні місця. Однак, педагогічні / науково-педагогічні працівники займають свої робочі місця перед екранами комп'ютерів чи вдома, чи паралельно викладаючи в аудиторії очно для здобувачів освіти, щоб продовжити освітній процес, який став власним фронтом і важливою місією для більшості освітян.

1. Проаналізовано дослідження напрямку формування індивідуальної освітньої траєкторії розвитку комунікативної компетентності сучасного педагогічного/науково-педагогічного

працівника. На сьогодні багато науковців та практиків розробляють основні засади ефективної освітньої діяльності відповідно до умов навколишньої дійсності, активно впроваджують алгоритм поведінки суб'єктів освітнього процесу у складних умовах, під час конфліктних ситуацій, стресових станів як на теоретичному так і практичному рівнях. Однак реалії війни роблять ці рекомендації досить актуальними в умовах сьогодення.

Презентовано обґрунтування дослідження освітньої соціалізації особистості та можливості позитивної мотивації на її різних вікових етапах, відповідно від нейропсихологічних характеристик (Барр, Джейсон Дж. та Енн Хігін-Д'Алессандро, Густаво Карло та Лаура Паділії-Волкер, Елізабет Молонда, Анна Ллорка, Белен Месурадо, Паула Сампер, Вісента Местре).

Комунікативна компетентність, яка відіграє ключову роль у структурних характеристиках пізнавально-мотиваційної сфери проаналізована з точки зору нейропсихологічних та когнітивно орієнтованих теоретичних напрямів Тернавської Т., Шаумян О., Мішеніної Т., Волощук І., Раєвської Я., Грись А., Джунг Р., Гаспаровік С., Чавес Р. Марковської М.

2. Презентовано напрямки роботи педагогічного/науково-педагогічного працівника зі здобувачами освіти, форми та методи освітньої діяльності в умовах дистанційного навчання під час військового стану у країні. Інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене, та водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботи з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці, розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо), що стають основою комунікативної компетентності педагогічного / науково-педагогічного працівника в умовах дистанційного навчання під час військового стану у країні.

Проаналізовано перелік онлайн-форм та додатків, які, разом із завданнями для педагогічного/науково-педагогічного працівника, що дають можливість здобувачам освіти адаптуватися до освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Академічна доброчесність освітянина має віддзеркалюватися у складанні завдань атестаційної роботи, що охоплюють різні теми у співвідношенні відповідно до методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України.

Використання проблемно-ситуаційних, фасилітативних та творчих методів освітнього процесу сприятимуть розвитку соціальної та громадянської ключових компетентностей, шляхом залучення здобувачів до активної роботи, висловлювання своїх почуттів та ідей, надання можливості спілкування один з одним.

1. Розкрито сильні сторони запровадження інформаційно-комунікативних стратегій у забезпеченні комунікативної компетентності сучасного педагогічного / науково-педагогічного працівника, а саме: зрозумілість та доступність до будь-якої цільової аудиторії здобувачів освіти; вчасна, зрозуміла та швидка взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу; керування принципами тактовності, персональності, зрозумілості, позитивності, активності, цілісності, зв'язаності, стилі стичності, ясності, легкості для сприймання, уніфікації; узгодження кожного комунікаційного прояву, обговорення його доцільності та ефективності; забезпечення якості зовнішньої комунікації, яка залежить від відповідальності та ступеня залучення кожного працівника закладу вищої освіти.

Обґрунтовано, що інформаційно-комунікаційна компетентність є результатом різнобічних здатностей людини і має відповідати здатності й уміння: здобувати інформацію з різних джерел у зрозумілому вигляді; працювати з різними відомостями; критично оцінювати відомості; використовувати у професійній діяльності інформаційно-комунікаційні технології; знанням: особливостей інформаційних потоків у своїй галузі; основ ергономіки й інформаційної безпеки; функціональних можливостей ІКТ; конкретні навички з використання комп'ютерної техніки та ІКТ; ставлення особистості до застосування ІКТ для відповідальної соціальної взаємодії й поведінки.

Завдяки налагодженому здійсненню інформаційно-цифрової комунікації створюються оптимальні умови для ефективної взаємодії усіх стейкхолдерів освітнього процесу, що відповідає високому рівню формування комунікативної компетентності педагогічного / науково-педагогічного працівника.

2. Охарактеризовано формальну, неформальну/інформальну освіту як ключові фактори у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії працівника закладу освіти.

Неформальне навчання охоплює різноманітні форми навчання, які не входять до офіційної системи освіти. Воно є неструктурованим та неформальним процесом, який може бути здійснений у будь-який час та в будь-якому місці. Інформальна освіта включає у себе

навчання, яке відбувається в позаформальних засобах, таких як робота, волонтерство, самостійні проекти, менторство та інші.

Неформальне та інформальне навчання мають свої переваги, та вони не можуть повністю замінити формальну освіту. Формальна освіта є основою знань та навичок, необхідних для індивідуальної професійної діяльності педагогічного / науково-педагогічного працівника. Доповнення формальної неформальною та інформальною освітою безперечно підвищує кваліфікаційні можливості педагогічних / науково-педагогічних працівників, покращує якість індивідуальних професійних компетенцій.

Загальний аналіз неформальної та інформальної освіти як ключового фактора у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії педагогічного/науково-педагогічного працівника показав, що вони можуть доповнити та покращити формальну освіту, дозволяючи здобувачам розвивати додаткові навички та здобувати знання по закінченню освітнього процесу у закладі вищої освіти; збільшити мотивацію та зацікавленість у певних напрямках педагогічних / науково-педагогічних працівників, а також покращить їх професійну діяльність у майбутньому; забезпечить здобувачам змогу набувати практичний досвід та знання, які можуть бути корисними у подальшому вибудовуванні своєї індивідуальної траєкторії, бути конкурентоспроможним фахівцем.

Дотримання пропорційних вимог щодо складання змістового компоненту завдань, відповідно до вимог та методичним рекомендаціям Міністерства освіти України, індивідуальний підхід, особистісно-компетентнісний орієнтир, кооперативно-інтерактивне згуртування здобувачів освіти за рахунок застосування інформаційно-цифрових та інформаційно-комунікативних технологій безперечно стали ефективними чинниками сталого розвитку усіх галузей сучасної освіти, науки і практики, вибудовуванні індивідуальної освітньої траєкторії розвитку комунікативної компетентності сучасного педагогічного/науково-педагогічного працівника.

АНОТАЦІЯ

Дослідження присвячене формуванню індивідуальної освітньої траєкторії розвитку комунікативної компетентності сучасного педагогічного / науково-педагогічного працівника в умовах військової дійсності.

Проаналізовано напрямки роботи педагогічного / науково-педагогічного працівника зі здобувачами освіти, форми та методи

освітньої діяльності в умовах дистанційного навчання під час військового стану у державі. Охарактеризовано основні переваги неформальної/інформальної освіти з точки зору комунікативного аспекту в умовах воєнного стану. Наголошено на необхідності паралельного формування комунікативної компетентності та збереження стабільного психологічного стану усіх учасників освітнього процесу.

Презентовано обґрунтування дослідження освітньої соціалізації особистості та можливості позитивної мотивації на її різних вікових етапах, відповідно від нейропсихологічних характеристик. Проаналізовано перелік онлайн-форм та додатків, які, разом із завданнями для педагогічного / науково-педагогічного працівника, що дають можливість здобувачам освіти адаптуватися до освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Обґрунтовано результат різнобічних здатностей людини, який відповідає набутим компетенціям здобувати інформацію з різних джерел у зрозумілому вигляді, що інтегрується у інформаційно-комунікаційну компетентність.

Визначено, що дотримання пропорційних вимог щодо складання змістового компоненту завдань, індивідуальний підхід, особистісно-компетентнісний орієнтир, кооперативно-інтерактивне згуртування здобувачів освіти за рахунок застосування інформаційно-цифрових та інформаційно-комунікативних технологій забезпечують ефективність сталого розвитку усіх галузей сучасної освіти, науки і практики, сприяють вибудовуванню індивідуальної освітньої траєкторії розвитку комунікативної компетентності сучасного педагогічного/науково-педагогічного працівника.

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія вчителя, комунікативна компетентність, освітній процес, інформаційно-комунікативні стратегії, неформальна освіта, формальна освіта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніщенко О., Лук'янова Л., Прийма С. Неформальна освіта дорослих – освітній тренд ХХІ століття. *Рідна школа*. 2017. № 11–12 (листопад-грудень). С. 3-7. URL: https://lib.iitta.gov.ua/710422/1/Anishchenko,%20Lukianova,%20Pryima%20_%20Non-formal%20education%20of%20adults.pdf (дата звернення 15.03.2023)

2. Барр, Джейсон Дж. та Енн Хігін-Д'Алессандро. Емпатія та просоціальна поведінка підлітків у багатовимірному контексті шкільної культури. *Журнал генетичної психології*. 168 (3). 2007. С. 231–250. URL: <https://generosityresearch.nd.edu/other-resources/>

publications-2/literature-reviews/adolescent-development-of-prosocial-behavior/

3. Gustavo Carlo, Laura Padilla-Walker. Adolescents' Prosocial Behaviors Through a Multidimensional and Multicultural Lens. *Srca.onlinelibrary*. 31 October. 2020. URL: <https://srca.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/cdep.12391> (дата звернення 12.10.2021).

4. Данилко О.Г., Тернавська Т.А. Забезпечення якості вищої освіти в Льотній академії Національного авіаційного університету. *Розбудова внутрішніх систем забезпечення якості в закладах вищої освіти України: інструменти та виклики* : електрон. наук. зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (17–18 лист. 2022 р.). Київ :ВПЦ "Київський університет", 2022. С. 39–44.

5. Данилко Оксана, Тернавська Тетяна. Основні тенденції інформаційного розвитку світової авіаційної галузі. *Розвиток та становлення особистості в умовах трансформаційних процесів* : зб. наук. праць за матер. міжрегіон. науково-практичної онлайн-конференції студентів, аспірантів та молодих учених. Київ-Хмельницький, Полтава-Чернівці, 16 березня 2023 року / за ред. Л. О. Данильчук. Хмельницький : 2023. Том 1. С. 107–112.

6. *Державна служба якості освіти. Як педагогу організувати свою роботу під час війни. Середня освіта. Освіта.UA*. URL: <http://osvita.ua/school/86136/> (дата звернення 02.04.2022).

7. Jung R. E, Gasparovic C., Chavez R.S.etal. Imaging intelligence with protonmagnetic resonance spectroscopy. *Intelligence*. Vol. 37. 2009. P. 192–198. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/19936275/> (дата звернення 15.03.2022).

8. Комунікативна стратегія Міністерства освіти і науки України на 2023–2030 роки: затв. наказом Міністерства освіти і науки України 20 грудня 2022 року № 1151. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/880/88086/63ad9dd886b96643384896.pdf> (дата звернення 13.03.2023).

9. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 365). URL: https://diit.edu.ua/upload/files/shares/9_Documents/licensing/litsenzionnyye_usloviya.pdf (дата звернення 05.05.2023)

10. Легка В. Неформальна освіта в Україні: переваги, особливості, недоліки. *Український інтерес*. 22.07.2019. URL: <https://uain.press/blogs/neformalna-osvita-v-ukrayini-osoblyvosti-perevagy-nedoliky-1063599> (дата звернення 20.02.2023).

11. Malonda E., Llorca A., Mesurado B., Samper P., Mestre M. Vicenta Parents or Peers? Predictors of Prosocial Behavior and Aggression: A Longitudinal Study. *Original research article. Front. Psychol.* 22 October. 2019. URL: | <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02379> (дата звернення 19.03.2022).

12. Марковська Марія. Коротка пам'ятка для вчителів, які працюють із дітьми під час війни. 9 правил. *Смарт освіта. НУШ.* URL: <https://nus.org.ua/articles/kоротка-pam-yatka-dlya-vchyteliv-yaki-pratsuyut-iz-ditmy-pid-chas-vijny-9-pravyl/> (дата звернення 8.03.2022).

13. Методика і технологія. Сім платформ для створення тестів. *Освіта. UA.* URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/45747/> (дата звернення 19.02.2022).

14. Перспективи впровадження інноваційних форм освіти в Україні: аналітична записка / за редакцією М.М. Карпенко. Відділ гуманітарної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень. 2017. 14 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-08/karpenko-2ce3f.pdf> (дата звернення 10.03.2023)

15. Порядок визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти: затв. наказом Міністерства освіти і науки України 08 лютого 2022 року № 130. *Верховна рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text> (дата звернення 20.02.2023).

16. Про затвердження Комунікаційної стратегії Міністерства освіти і науки України на 2023-2030 роки: наказ Міністерства освіти і науки України № 1151 від 20.12.2022 року. *Освіта UA.* URL: <https://osvita.ua/legislation/other/88086/> (дата звернення 20.02.2023)

17. Про освіту: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39, 380 с.* Редакція від 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 05.05.2023).

18. Тернавська Т.А., Волощук І.А. Професійна освітня траєкторія вчителя у формуванні природничо-математичних компетентностей учнів в умовах військової дійсності. *Академічні студії. Серія «Педагогіка».* Луцьк: Комуніальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2022. № 1. С. 56–62. URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/301/285> (дата звернення 10.09.2023).

19. Тернавська Т. А., Шведова Л. Б. Актуальність онлайн платформ у формуванні інформаційно-цифрової компетентності здобувачів освіти. *Цифрова трансформація та диджитал технології для*

сталого розвитку всіх галузей сучасної освіти, науки і практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 26 січня 2023 р. / за заг. ред. І. Жуховського, З. Шарлович, О. Мандич / Міжнар. акад. прикладних наук (Польща) – Держ. біотехнологічний ун-т (Україна). – Ломжа, Республіка Польща, 2023. Ч. 3. С. 295–298. URL: https://mans.edu.pl/fcp/iOEUfFzs9BjEkLTg1Y1BSe0N_YAVTHwIIoGJaTAIABCRvRQMEOjBBaHICPXNtSBk6PjIyBV4RBDYnD1cYTk8cOjYCEg/2/public/wyda wnictwa/zbior_prac_tom_3__26012023.pdf

20. Ternavska T., Shaumian, O., Mishenina, T., Voloshchuk, I., Raievska, Y., & Hrys, A. Socio-Psychological Directions of Resocialization of Persons, Who are Located in Places of Imprisonment. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 11(3), 2020. P. 54–71. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/11.3/109> (дата звернення 15.03.2022).

21. Ternavska T. A., Zhurat Yu. V. Regulatory and legal aspects of the effectiveness of educational activities during distance learning in the present period. *Modern scientific developments in pedagogy and psychology*: International scientific conference: conference proceedings (November 3–4, 2022. Riga, the Republic of Latvia). Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. P. 83–86.

22. Чудеса А.М. Інформаційно-цифрова компетентність педагога. Генезіум. URL: <https://genezum.org/library/informaciyно-сyфrova-kompetentnist-pedagoga>

23. Шість сайтів, де можна безкоштовно та цікаво підготуватися до ЗНО. *Суспільство. Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2019/03/4/235858/> (дата звернення 04.04.2022).

Information about the author:

Ternavska Tetiana,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Law and Social
and Humanitarian Disciplines
Flight Academy of National Aviation University
1, Stepan Chobanu str., Kropyvnytskyi,
Kirovograd region, 25005, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9464-3175